

AUTÓIPARI KONGRESSZUSI ELŐADÁSOK ANALITIKUS FELDOLGOZÁSA LOVASKÁRTYÁKKAL

Lakits Istvánné

Autóipari Kutató Intézet

KONGRESSZUSI ELŐADÁS ÉS LOVASKÁRTYA

A kongresszusi előadások analitikus feldolgozása számottevő probléma valamennyi szakkönyvtárban. Általános gyakorlat, hogy egy-egy kongresszusi kiadványról /kötetről/ összefoglaló címleírás készül a betűrendes- és szakkatalógusok számára, de az egyes előadások információs értéke analitikus keresési lehetőség híján elsikkad. Még az olyan intézmény is, mint az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ is csak a kötet cím megjelöléséig megy el közismert számítógépes feldolgozású kiadványában /Kongresszusi kiadványok az OMKDK állományában 1969-1970. Bibliográfia és index. Bp. OMKDK, 1973./ és csak a referált vagy lefordított kongresszusi előadások találhatóak meg információk kartotékjában, ill. katalógusaiban.

Az Autóipari Kutató Intézet Műszaki Tájékoztatási Osztálya - beleértve természetesen könyvtárát is - helyi, belső jellegű tájékoztató intézmény, amely igyekszik egyes hagyományos és nem hagyományos állományegységek különgyűjteményként való kezelésével nemcsak az intézeti, hanem külső felhasználók igényeit is tőle telhetően kielégíteni. A különgyűjtemények feldolgozására széles körben alkalmazzuk a kézi lyukkártyatechnikát. Az itt ismertetett rendszert megelőzően a következő kézilukkártyás megoldásokat alkalmaztuk: témafigyelő lapok és prospektusok fénylukkártyás nyilvántartása, kétsoros peremlukkártyákat alkalmazó folyóirat-érkeztető és -körözési rendszer, valamint saját összeállítású autóbusz- és motoradatlapok gyűjteménye, amelyek paramétereit szintén kétsoros peremlukkártyákon hornyoltuk.

A lovaskártyás megoldás /1, 2/ egy kiskönyvtár, ill. tájékoztatói bázis számára jó lehetőség, mert helyigénye kicsi, nem kíván nagyobb anyagi befektetést, valamint személyi követelményei is kevés felkészüléssel teljesíthetők, tehát alkalmazkodni képes szerényebb adottságokhoz is.

Lovaskártyás rendszerünkben az autópálya kétévénként megtartott központi kongresszusa a Fédération Internationale de Sociétés d'Ingenieurs des Techniques d'Automobile = Autóipari Mérnökegyesületek Nemzetközi Szövetsége /továbbiakban FISITA/ előadásait dolgoztuk fel. Nemcsak intézetünk, hanem a közúti járműprogramban részt vevő vállalatok: Csepel Autógyár, Ikarus Karosszéria- és Járműgyár, Magyar Vagon- és Gépgyár, valamint a Közúti Közlekedési Tudományos Kutató Intézet /KÖTUKI/ és a Budapesti Műszaki Egyetem Gépjárművek Tanszékének oktatói, hallgatói is nagy figyelemmel kísérték és kísérik ezt a kongresszust. A KÖTUKI-val szoros együttműködésben folyamatosan elvégeztük - már második alkalommal - a kongresszusi előadások lefordíttatását és füzetekben való megjelentetését is.

Az említett célra megoldásként kínálkozott volna az előadások beolvasztása a témafigyelő-lapok meglévő fénylukkártyás rendszerébe is, ami a tematikus keresés igényeit megfelelően képes teljesíteni, és kétségtelen, hogy a kongresszusi előadások feldolgozásának céljai között a tematikus keresés az elsődleges cél. A tematikus feltárás fénylukkártyákkal biztosítható mélységének fenntartása mellett azonban /3/ a lovaskártya egyidejűleg olyan jellegzetes formai jegyek feldolgozását is egyszerűen biztosítja, amelyek a kongresszusi kiadványoknál nélkülözhetetlenek és az előadások a lovaskártyás megoldással közvetlenül visszakereshetők.

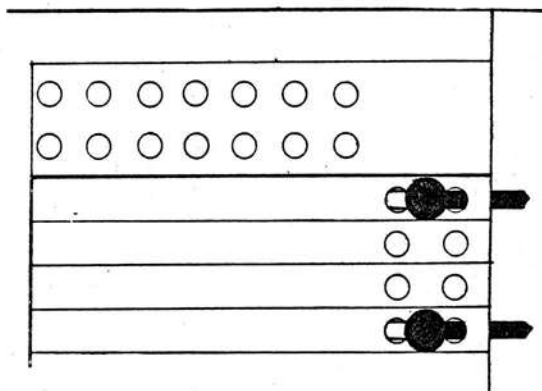
A LOVASKÁRTYÁS RENDSZER KIVITELEZÉSÉNEK ESZKÖZEI ÉS AZ ALKALMAZOTT JELÖLÉSI MÓDOK

A kongresszusi előadások feldolgozásához kétsoros, A4 méretű, NDK gyártmányú /VEB Kombinat Robotron, AL. Organisationemittel, Leipzig/ peremlyukkártya nyomtatás nélküli oldalát használtuk fel. A peremlyukkártyák folyamatosan számozott /1-45-ig/ pozícióhoz és az ezekből kialakított zónákhoz alkalmazkodva a kártya felső szélén helyeztük el a különböző szempontokat /ismérv csoportokat/. Az egyedi ismérvek jelölésére pozíciónként 12, ill. az évszámoknál kétszer 10 szinkódot használtunk. Mivel rendszerünk kísérleti stádiumban van, az OMKDK szervezési gyakorlatában alkalmazott műanyag lovasok helyett egyelőre általunk színezett közönséges miltokapcsokat használtunk fel. /A lovasok elhelyezését lásd az 1. ábrán./

A rögzített szempontok a következők:

1. a kongresszus megtartásának éve,
2. a kongresszus megtartásának helye,
3. a kongresszusi előadás nyelve,
4. az előadás megjelenési formája az AUTÓKUT állományában /eredeti, fordítás stb./,
5. a témakör.

Egy-egy pozíción belül - a megjelenési forma és a hely kivéte-

1. ábra

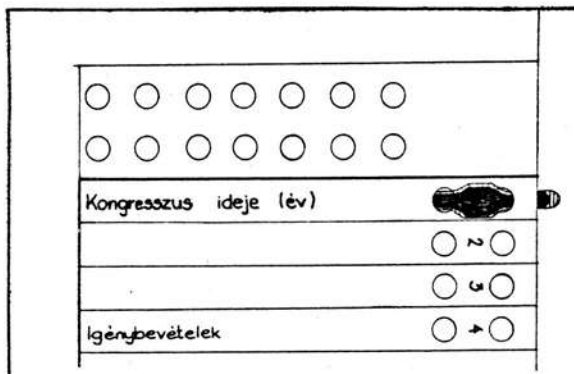
lével - a szinkódokkal jelölt fogalmakat betűrendben rendeltük hozzá a teljes kártyára kiterjedően meghatározott sorrendű szinkódokhoz. Ezzel magyarázható, hogy a pozíciókon belül a szempontok sorrendje nem a logikai sorrend. A lovaskártyás megoldás lényegéből következik, hogy egy-egy pozícióban /a témaköri ismérvcsoportban/ csak egymást kizáró ismérvek kódolhatók, mivel egyszerre több szín alkalmazására nincs lehetőség. Ezért, ha a logikailag egy-egy pozícióba kívánczó egyedi ismérvek - sorrendtől függetlenül - mégsem egy pozícióban vannak, erre azért kényszerültünk, mert nem zárták ki egymást. A pozíciókon belül azért irtuk fel betűrendben a szempontokat, mert a tematikai szempontokról betűrendes jegyzék készült, a pozíció és a szín megadásával, amely a kutatók számára a keresést megkönnyíti. Az egyes előadások osztályozására felhasznált, az illető kártyán lovasokkal kódolt deskriptorokat szövegesen, betűrendben az egyes kártyák írófelületére is felírtuk, a kutató számára az ellenőrzés, a könyvtáros számára pedig a gyorsabb feldolgozás megkönnyítése céljából /lásd a 2. ábrát/. A lovaskártyánál ismert jelölési megoldások majdnem mind-egyikét alkalmaztuk, nevezetesen:

a/ egy pozíció különböző színű lovasokkal, egymást kölcsönösen kizáró szempontok kifejezésére, a "Megjelenési forma", "Kongresszus helye", "Nyelv", témakörök ismérvcsoportjaiban;

b/ az a/ pontban említett alapeset - amely a lovaskártyás rendszer alkalmazásának lényege - kibővítése, azaz hierarchikus kapcsolat létesítése a pozíciókon belül és a pozíciók között;

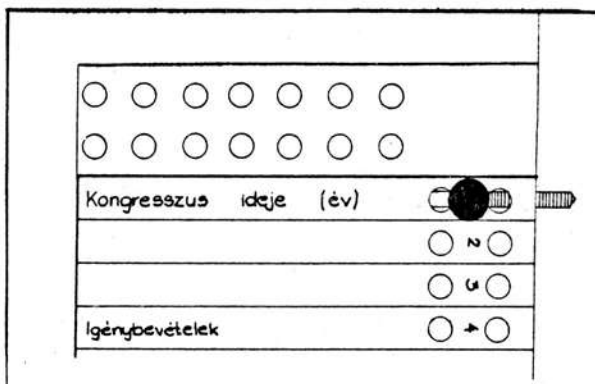
c/ 1 jelhely meghatározott színű lovassal: egyetlen esetben a "Kevés karbantartást igénylő" deszkriptor kódolására. Ezt a szempontot ugyanis logikailag nem tudtuk egyetlen témakörhöz sem kapcsolni.

Az évszámoknál az ezresek és százaskok elhagyásával - amelyek változatlanok - csak kétjegyű számokat jelöltünk, például 1962 esetében a 60-at és a 2-t. Ugyanazon pozícióban két különböző méretű műanyag lovas egymás mögé helyezésével /lásd a 3. ábrát/ fejezhetjük

3. ábra

ki a két helyi értéket; így alakítjuk ki az ún. "zebra-lovas". A színezett miltonkapocs alkalmazása lehetőséget adott arra, hogy egyetlen lovassal fejezzük ki a tizedek és egyesek alaki értékét. A miltonkapocs gombját színeztük a tizedeknek, hegyét pedig az egyeseknek megfelelően /lásd a 4. ábrát/.

4. ábra

A RENDSZER DESZKRIPTORSZÓTÁRA ÉS KÁRTYATERVE

A kártyaterv ismérvcsoportjainak /mezők, pozíciók/ kialakításához először nagy vonalakban tekintettük át a feldolgozandó kiadványokat. Az ismétlődő főbb témacsoportokat vettük figyelembe, mint például: "alváz", "gumiabroncs", vagy az utóbbi években uralkodó témákká vált "közlekedésbiztonság", "levegőszennyezés" stb. Az előadásokkal párhuzamosan tanulmányoztuk témafigyelő kardonjaink fénylyukkártyás osztályozására alkalmazott, decimálisan kódolt tárgyszójegyzékét és könyvtárunk szisztematikusan csoportosító fordítási kötetkatalógusát. Mindezek szolgálták a deszkriptor szótár kidolgozásának alapjául. Ezt követően egyenként vizsgáltuk meg az 1960-1970 között kétévenként megtartott, összesen 6 kongresszus egyes előadásait a részletkérdések szempontjából. Ennek alapján alakítottuk ki a végeredményben alkalmazott deszkriptor szótárt és jelöltük ki a kártyaterv ismérvcsoportjait /mezőit, ezeknek alárendelt pozícióit/, valamint - további alárendeléssel - a szinkódokkal jelölt ismérveit /deszkriptorait/.

Az ismérvcsoportokat képező egyes gépjárműegységeknél ismérvként felvett műszaki jellemzők, alkatrészek stb., valamint a "Tárgyalási szempontok" és a "Vizsgálati módszerek és eljárások" zónák deszkriptor állománya jóval részletesebb, mint a most feldolgozott előadások témakörei. Ezt az indokolja, hogy gondolnunk kellett a későbbi FISITA kongresszusok témaköreinek kiszélesedésére és nem titkolt célunk az volt, hogy a későbbiekben más autópári kongresszusok előadásainak nyilvántartására is felhasználjuk a kidolgozott módszert. Az első fázisban felvázolt deszkriptor szótárból töröltük a "Gépelemek", "Gyártástechnológiák" és "Gyártóeszközök" ismérvcsoportjait. Ezzel a kártyaterven 3 üres jelhelyet nyertünk. E - kidolgozott - témacsoportok esetleges későbbi felvétele, amire a kártyaterv helyet biztosít, lehetővé teszi az általánosabb járműipari problémákkal foglalkozó kongresszusok feldolgozását is. /A kártyatervet lásd az 5. ábrán./

A FELDOLGOZÁS EGYÉB SAJÁTOS KÉRDÉSEI

Elképzelhető lett volna e feladat megoldása lovaskártyáknak fénylyukkártyákkal való kombinációja útján is. Ez esetben kiselakú kétsoros peremlyukkártyán lovasokkal /szinkódokkal/ fejezhattük volna ki az évet, a kongresszus megtartásának helyét, a megjelenési formát, nyelvet, sőt a "Tárgyalási szempontok"-at, végül - esetleg - a szerző nemzetiségét is. A tárgyalt gépjárműegységek lovasokkal való jelölésére használtunk volna további egy vagy két jelhelyet, és a jelenleg ezek alá rendelt egyedi ismérvek, deszkriptorok kerültek volna a fénylyukkártyára. E kombinált megoldással esetleg mélyebb osztályozásra nyílt volna mód, de a tematikus keresés közvetett /kétlépcsős/ lett volna. Emellett a jelenlegi megoldással ugyanolyan módon kódolhatók a fontosabb témaköri és a fontos formai jegyek, amelyek a lovaskártyákról közvetlenül leolvashatók a kongresszusi előadás elővétele nélkül.

A formai jegyek - év, a kongresszus megtartásának helye, az előadás nyelve - kifejezése számottevően megkönnyíti az olvasó számára a keresett előadás azonosítását. Külön ki kell emelnünk az előadás megjelenési formáját, mint fontos formai jegyet, amely a könyvtárosnak, tájékoztató szakembernek a keresés során igen lényeges. A lovas-kártyás rendszer az azonosító célú és a szakkatalógus szerepét egyszerre képes betölteni.

Problémát okozott az előadások címleírása. Végül is a rövidített felvételt választottuk. A kártya szövegmezőjére feljegyeztük az az évi FISITA kongresszus teljes kiadványának leltári számát, törve az előadás kötetben lévő jelével, a szerző nevét, az előadás eredeti címét, magyar címét, vagy mindkettőt a megjelenési formától függően /eredeti, fordítás stb./. Az impresszum adatai: a kongresszus rendező szervének poligramja, hely, év. Az eredeti anyag és a fordítás oldalterjedelme az utolsó két tétel az esetleges megjegyzés előtt. A címleírás megoldás mintájául az OMKDK fordítási katalógusa szolgált. Ha az olvasó a kiadvány összefoglaló címleírására kíváncsi - ahová egy-egy előadás tartozik - megtalálja a könyvtár betürendes katalógusában, szabványos formában. Ennek kapcsán megemlítjük, hogy szükség lenne a kongresszusi előadások egyenkénti, elemző címleírásának szabványos megoldására.

Befejezésül elmondhatjuk, hogy jelen rendszerünk a folyamatos gyakorlati megvalósítás során még nagyon sok tanulsággal szolgálhat a kártyaterv felépítésére és a kódolási megoldások használhatóságára vonatkozólag, de az analitikus feldolgozással célunkat elértük, mert a korábban elsikkadó értékes kongresszusi előadásokat nagyobb intenzitással tudtuk hozzáférhetővé és használhatóvá tenni.

::: ::

I R O D A L O M

- /1/ VÁGÓ Pálné: Az információkeresés technikájának újabb lehetősége: a lovas-kártya. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 19.k. 11-12. sz. 1972.nov.-dec. p.888-895.
- /2/ O kartotekah cvetovogo kodirovanija v Insztitute Informacii Észtoszkoj SzSzR. Tallin, 1972. Észt. NIINTI, 18 p.
- /3/ BALÁZS Sándor - HORVÁTH Tibor: Kézi lyukkártyák a szakirodalmi tájékoztatásban. Bp. 1968, OMKDK. p.19-26. /Módszertani kiadványok 27./

::: ::

LAKITS I.-né: Autóipari kongresszusi előadások analitikus feldolgozása lovaskártyákkal

Bevezetőjében bemutatja az Autóipari Kutató Intézet korábbi kézikártyás rendszereit. Tájékoztató a Fédération Internationale de Sociétés d'Ingenieurs des Techniques d'Automobile /FISITA/ kongresszusi előadásait feldolgozó lovaskártyás rendszer kivitelezésének eszközeiről /kétsoros NDK-gyártmányú peremlyukkártyák, színezett miltonkapcsok/, az alkalmazott jelölési módokról és a kódolási megoldásokról. Külön foglalkozik az évszámok jelölésével. Közli a rendszerhez tartozó deskriptor szótár és az erre épülő kártyaterv kidolgozásának leírását. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a csekély anyagi és személyi igényekkel fellépő lovaskártyás rendszer alkalmas módszer kongresszusi előadások formai jegyeket is tartalmazó analitikus feldolgozásának megoldására. A rendszer az azonosító és a szakkatalógus szerepét egyszerre képes betölteni. Megfelelő deskriptor szótár kidolgozásával nemcsak az autóiparban, hanem más területen is javasoljuk kisebb állományú szakkönyvtárak kongresszusi kiadványainak feldolgozására. A jelenlegi feldolgozás során ismérvként mellőzött gépelemek, gyártástechnológiák és gyártóeszközök ismérvcsoportjainak esetleges újrafelvétele lehetőséget ad más intézmények számára is alkalmas általános járműipari lovaskártyás rendszer kidolgozására.

! !

Mrs. LAKITS, A.: Analytical processing of congress papers with flagged cards within the motor industry

The introductory part describes the former manual punched card system of the Research Institute for Motor Industry. Then means used for the flagged card system in processing congress papers of Fédération Internationale de Sociétés d'Ingenieurs des Techniques de l'Automobile, FISITA /marginal punched cards with two rows of holes, coloured milton clips/, the marking and coding methods applied are presented. Marking of years is discussed in details. Elaboration of the descriptor vocabulary and the card scheme are described. Experiences justified the conclusion that a flagged card system - with its little material and personal needs - fits well for analytical processing of congress papers including also the formal criteria. The system is suitable to play the role of identification and that of the subject catalogues. It is recommended also in other subject fields for processing congress publications in smaller special libraries. The processing method described neglected the aspects of machine parts and production technologies. Their adaptation into the system could give the possibility for general use in flagged card systems of the whole vehicle industry.

! !

ЛАКИЧ, И.: Аналитическая обработка материалов конгрессов по автомобильной промышленности с помощью рейтеркарт

В первой части статьи описываются предыдущие системы Научно-исследовательского института по автомобильной промышленности, работающие с ручными перфокартами. Далее описываются технические средства (перфокарты с краевой перфорацией производства ГДР) рейтеркартоской системы, обрабатывающей материалы конгрессов *Fédération Internationale de Sociétés d'Ingenieurs des Techniques de l'Automobile /FISITA/*; а также способ кодирования. В ходе этого специальное внимание уделяется кодированию даты. Описываются также дескрипторный словарь и разработка построенного на его основании макета карт. Опыт показывает, что рейтеркартоская система, требующая малой материальной и персональной затрат, является подходящим методом для аналитической обработки материалов конгрессов, включая и некоторые формальные аспекты. Данная система одновременно может выполнять функции как и идентификатора, так и предметного каталога. При помощи подходящего дескрипторного словаря данная система не только в автомобильной промышленности, но и в других областях тоже может быть применена для обработки материалов конгрессов, находящихся в фонде небольшой библиотеки. Подключение некоторых аспектов (машинные элементы, технология и средства производства), не участвующих в данной системе, дает возможность для разработки системы, пригодной для производства транспортных средств.

.o.

Frau LAKITS, A.: Die analytische Bearbeitung von Kongressbeiträgen in der Autoindustrie mit Hilfe von Karten mit Reiter

Einleitend werden die Handlochkartensysteme des Forschungsinstituts für die Autoindustrie beschrieben. Es folgen sodann Informationen über die Mittel /Zweireihen-Handlochkarten Fabrikat DDR sowie farbige Heftklammern/ und angewendeten Markierungsmethoden und Kodierungen des Systems zur Bearbeitung von Kongressvorträgen der *Société d'Ingenieurs des Techniques de l'Automobile /FISITA/*. Die Markierung der Jahreszahlen wird besonders behandelt. Die Ausarbeitung des zum System gehörenden Deskriptor-Wörterbuches und des darauf aufgebauten Kartenentwurfes ist ebenfalls beschrieben. Die Erfahrungen bewiesen, dass das System der Karten mit Reiter, das einen geringen materiel- len und persönlichen Aufwand erfordert, zur analytischen Bearbeitung der auch formelle Merkmale tragenden Kongressvorträge geeignet ist. Das System erfüllt gleichzeitig die Aufgaben eines Identifizierungs- und eines Fachkatalogs. Bei Ausarbeitung eines entsprechenden Deskriptorwörterbuches ist dieses Systems nicht nur in der Autoindustrie, sondern auch auf anderen Gebieten für Fachbibliotheken mit kleinem Bestand zur Bearbeitung von Kongresspublikationen zu empfehlen. Die Aufnahme der Merkmalgruppen der in der gegenwärtigen Bearbeitung ausser Acht gelassenen Maschinenbauteile, Fabrikationstechnologien und Produktionsmittel ermöglicht die Ausarbeitung von allgemeinen Kartensystemen mit Reiter für die Kraftfahrzeugindustrie, die sich auch für andere Institutionen nützlich erweisen werden.

.o.